

A MINŐSÉG ÉS AZ INTÉZMÉNYÉRTÉKELÉS ÖSSZEFÜGGÉSEI

KÖRÖSNÉ MERKL HILDA

A minőség „biztosítása”
elkötelezettség; mérése,
értékelése pedig az irányítói
szerepét biztosítja. (...) Az extenzív
fejlesztéshez elsősorban anyagi források
szükségesek: jobb infrastruktúra,
alkalmasabb épületek, stb. Ezekre a
következő években láthatóan kevesebb
az esély a korábbinál. Felértékelődnek
tehát az intenzív fejlesztés lehetőségei.

„A magas tudásszint és az alapos szak-
képzés abszolút feltételei az erkölcsös,
az értelmes és ezáltal a keresztény cse-
lekvésnek.”¹ A minőség benne foglal-
tatik a fenti meghatározásban. A minő-
ség – bár az egyes korokban más szóval
jelölték – mindig célja és jellemzője
volt a keresztény oktatásnak, hiszen ha
nem így lett volna, állandó ellentmondás
feszítené kereteit.

Az oktatási cél a történelemben min-
dig társadalmi elvárásokat tükröz, a jö-
vőre irányul, de képet ad az aktuális
társadalomról is. Ezért törvényszerű,
hogy céljai, tartalma és módszerei las-
san bár, de folyamatosan változzanak.

Az oktatási cél mélyén húzódik meg
a kor vagy az irányzat *emberképe*. Ezen a
ponton kapcsolódik hozzá a nevelés
mint folyamat az összefüggésbe, mely

átfogó fogalom, és amelynek az oktatás
csak része. Az emberkép elkerülhetet-
lenül világnézetet tükröz. (Ebben a te-
kintetben az ún. ideológiailag semle-
ges oktatás is világnézetet, sőt igen ve-
szélyes változatot tükröz, mégpedig a
relativizmust.)

A katolikus nevelés-oktatás ember-
képe az isteni teremttség tényére
épít. Így határozza meg saját célját és
módszereit. A cél idődimenzióban va-
lósul meg, és az időtlenre, az örökké-
valóra készít fel. Az emberi létet érték-
nek tekinti, és egységben szemléli a te-
remtett világ más elemeivel, vallva
minden teremtmény Istenre irányult-
ságát és megváltottságát. Felelősségét
ezek tudatában fogalmazza meg és
vállalja.

Az ember, mint teremtett lény, vala-
mint az élet iránti feltétlen tisztelet ha-
tározza meg tehát a katolikus nevelés-
oktatás értékrendjét. Az értékrend ön-
magában is minőségelveket iniciál. A
minőség „biztosítása” ezekből fakadó
elkötelezettség; mérése, értékelése pe-
dig az irányítói szerepét biztosítja.

A keresztény értékek mind a világné-
zeti, tehát szorosabban vett nevelési,
mind az oktatási tevékenység színvona-
lát, minőségét meghatározzák. Mivel a
katolikus iskola a keresztény ember-
képből indul ki, ezért nem lehet kizá-
rólagos törekvése, hogy emberek által
meghatározott célra, azaz csupán a
tantervek megvalósítására irányítsa te-
vékenységét. Ezért törekszenek a ke-
resztény iskolák tanterveik individuali-
zálására, saját arculatuk kialakítására.
A „profilos” iskolák a nemzetközi fel-

mérések és a PISA-tanulmányok alapján is kimutathatóan vonzóbbak és keresettebbek, mint a kizárólag központi normáknak megfelelni akarók.

A keresztény nevelésű ember tevékenysége széleskörű, messze túlmutat a csupán szakmai szempontokon. Az oktatásnál szélesebb kört ölel magába, szélesebb dimenziót céloz meg, mert a műveltség elérésére törekszik. A műveltség pedig, mint átfogó fogalom, magában foglalja az oktatást, képzést és a nevelést is.

Ezért az intézményértékelés folyamatában a következő kérdésekre kell megtalálni a választ:

1. Mit tesz az oktatási intézmény a *műveltség megalapozásának* és kibontakoztatásának érdekében?
2. Képesé teszi-e a gyermeket, a fiatal arra, hogy a világ sokszínűségében és szétdarabolt jelenségei között *elgazodjék*, tudja azokat *rangsorolni* és értékelni, hogy az így nyert belátásnak rendelje alá gondolkodását és cselekvését?
3. Végül, de nem utolsó sorban, milyen *módszerekkel és eszközökkel* segíti a fiatalokat és az egész iskola közösségét a műveltség elérésében?

A komplex intézményellenőrzésnek a fenti kérdéseket kell vizsgálnia, a fenti tartalmakra és formai elemekre kell kiterjednie. Emellett szükséges még néhány további kérdés megválaszolása:

1. Képes-e az ellenőrzési és értékelési rendszer, mint a jó parabolaantenna, befogni egy-egy intézmény teljes sugárzását?

2. Rávilágít-e az összefüggésekre, és helyesen következtet-e? Képes-e feladatokra bontani javaslatait, segítve ezzel az intézmény stratégiai és taktikai tervezését, ezáltal értékteremtően és értékmegőrzően hozzájárulni a keresztény közoktatás és ezzel együtt a magyar oktatás egészének fejlődéséhez?

Jelentős kérdések tornyosultak tehát követelményként egy intézményellenőrzési rendszer kiépítése előtt.

A katolikus közoktatásban megszületett egy ilyen program. Bátran állíthatjuk, hogy *modell értékű kezdeményezés*. A komplex jelző valóban megilleti. A programmal szemben támasztott követelményeknek megfelel, a fenti kérdésekre árnyalt elemzés alapján ad választ. A benne megfogalmazott kritika és önkritika elemei, valamint ezek vállalása bátorságot mutat. Köszönet érte az alkotóknak.

Az oktatás-nevelés területén is kialakult versenyhelyzetben, amely a születések számának további csökkenése miatt elkerülhetetlenül élesebb lesz, lehetetlen eredményt elérni, ha munkánk nem *értéktörző és innovatív egyszerre*. A versenyben az intézmények és a fenntartók számára egyaránt fontos meglátni és összehasonlítani a mérési eredményeket. Az intézményellenőrzés és az állami törvényességi ellenőrzés között több síkon átfedés tapasztalható, ugyanakkor a két rendszer ki is egészíti egymást, mintegy tükröt tartva az intézmények elé. Mivel a közoktatási intézmények működésének fedezete –

fenntartóiktól függetlenül – szinte kizárólag a különböző állami normatívákból történik, fontos a korrekt számadás. Az egyházi intézményeknek e téren fokozott figyelemmel, fegyelemmel és mindenképpen törvénykövetően kell eljárniuk.

Az iskolai tevékenység komplex ellenőrzése sokrétű feladat, és igényes munkavégzést követel. Eredményessége a jól kidolgozott modell mellett is, nagymértékben függ azonban az ellenőrzést végző *szakértők* felkészültségétől, rendszerlátásától, az ügyhöz és a feladathoz való viszonyulásuktól, tehát az ellenőrző attitűdtől.

Saját tapasztalataink e tekintetben egyértelműen pozitívak voltak. Rendelkezünk sajnos más irányú információkkal is, melyek szerint az ellenőrzés a hibakeresés terévé vált, frusztrálta a munkatársakat, tehát nem szolgálta a fenti célokat.

1987-ben Magyarországon megszűnt a szakfelügyeleti rendszer, és külső ellenőrzés nélkül folyt az oktató-nevelő munka. 1990 után jelentősen megnövekedett a tanári szabadság, mint felelősségteljes lehetőség. Erre az évtizedeken át központi irányítás mellett működő oktatási intézményekben dolgozó tanártársadalom nem volt felkészülve.

„A külső kontroll kényszerű nélkülözése eredményezi, hogy voltaképpen senkinek sincs reális képe az intézmények működéséről.”²

A komplex intézményellenőrzés és -értékelés programja következetesen átgondolt, végrehajtható folyamatot

biztosít, és a *közoktatás minden szereplőjének érdekeit megjeleníti*. A tanuló, a tanár, a munkatársak, az iskola vezetősége, a szülők és a fenntartó, de még az intézmény környezetéhez tartozók véleménye is megjelenik.

A legnagyobb kihívást az intézményi *önértékelés* jelentette. Ilyen jellegű önvizsgálatra az iskolák eddig nem kényszerültek. A törvényszerű kezdeti nehézségek, elsősorban a pszichés ellenállás leküzdése után sok fontos megállapításra jutottunk. Az értékelő programban a tényeket, számadatokat, törvényességi pontokat nem lehet figyelmen kívül hagyni. Konkrétumok kerültek mérlegre, nem retorikai fordulatok. Ez minden vizsgált területről elmondható, az eszközellátottságtól a keresztény tartalmak mérésén át egészen a partnerkapcsolatok vizsgálatáig.

Fontos jelzés volt a pozitív és negatív mozzanatok aránya. A megfogalmazott erények automatikusan megerősíthetők, a hibák kiküszöbölésére a „diagnózis” felállítása után tantestületünk szándéka és akarata azonnal a lehetséges terápia felé mozdult el.

A legdominánsabb mégis a *megerősítés* volt mindabban, amit jól végeztünk, mert „a konkurenciaharc eszköze mindenkor saját tevékenységünk valódi, önmagában hordozott értékeinek felmutatása, amelynek nincs szüksége a másikkal történő összevetés szinte óhatatlanul becsmérő méríckelésére”.³

Nagy súllyal esett latba az érintett partnerek igényeinek és *elégedettségének mérése*. A kérdésekre ugyanis minden megkérdezettnek írásban kellett felel-

nie, így megfontolt válaszok születtek, s realisabb összkép alakult ki. A véleménykutatás ezért betölthette orientációs funkcióját, segítette a szükséges változtatások egyes lépéseinek, fokozatainak meghatározását. Ha az intézményértékelés és a megkérdezettek véleménye egybeesett, örömmel nyugtázhattuk, hogy helyes az irány.

Szakmai munkánk sok területén a komplex ellenőrzés után sem dolgoztunk másképp, csak *tudatosabban*, ami a gyakorlatban növeli a hatékonyságot, de nem csak a megerősítendő, pozitív mozzanatok vonatkozásában, hanem a hibaként, hiányosságként jelentkező pontokon is. Ezek a későbbiekben ritkábban, vagy egyáltalán nem fordultak elő. A tudatosítás/tudatosodás folyamata élesebbé tette látásunkat, további jó és kevésbé jó mozzanatokot fedeztünk fel, egyre jobban kifinomul az önkritika és a kritika. Ez a fejlődési folyamat a rendszeres és szigorú önvizsgálatok nyomán finomuló lelkiismereti fejlődéshez hasonlítható. Tökéletes sohasem lesz a rendszer, mert emberek működtetik, de a tökéletesedésre irányuló szándék és töretlen akarat komoly hajtóerő.

A minőség fejlesztése, mint minden fejlesztés, vagy extenzív, vagy intenzív irányú lehet. Az extenzív fejlesztéshez elsősorban anyagi források szükségesek: jobb infrastruktúra, alkalmasabb épületek, stb. Ezekre a következő években láthatóan kevesebb az esély a korábbinál. Felértékelődnek tehát az intenzív fejlesztés lehetőségei. Elsősorban a tanítási-tanulási, a nevelési módszerekre, az alkalmazott technikákra gondolok, me-

lyekkel mind a tanári, mind a tanulói *hatékonyság* és *eredményesség* fokozható. Az ellenőrzésnek a mi esetünkben örömteli eredményei nyomán fokozódott a szakmai munka, erősödött a nevelési tevékenység egységesítésének és következetességének fejlesztése. A hagyományos keresztény polgári értékek kurzusa az általános tekintélydeficit következtében automatikusan megnőtt.

Annak tudatában, hogy „azt, amit tanítunk, el lehet felejtani, de azt, ahogyan tanítunk, nem lehet elfelejteni soha”⁴, a tantestület még inkább igyekezett „sorfalat” képezni az értékrend megőrzésére.

A komplex intézményellenőrzés programjáról bátran kijelenthető, hogy jól alkalmazható, értékes modell, melynek erényei az alábbi néhány javaslattal talán még fokozhatóak.

1. A komplex intézményellenőrzés és -értékelés időbeli és társadalmi folyamatokat vizsgál, ezért időközönként *aktualizálni kell*. Be kell építeni a programba a tartalmi, tanügyigazgatási és törvényi, stb. változásokat. Az új kihívásoknak és az azokra adott válaszoknak meg kell jelenniük a modellben. Egyetlen példát említve az Európai Unió, mint szervezet ismeretét, a hazánkra gyakorolt hatásokat, pl. a Bolognai-egyezmény hatását, stb. integrálni kell.
2. A program alapján végzett vizsgálatok iskolákat minősítenek, melyek között esetenként évszázados „különbség” áll fenn. Szükséges lenne, hogy az 1990 után alapított in-

tézményeket, esetleg külön fejezetben, saját történelmükhöz *viszonyít-suk*, hiszen az elmúlt 5-10 év alatt óriási felzárkóztató munkát végeztek. Igazságtalan és elhibázott lépés lenne, ha ezen tények megjelenítésére a programnak nem lenne mód-szere.

3. A szakértői attitűd fontosságáról korábban már szóltunk. Az eddig szerzett tapasztalatok alapján a képzés részeként megfontolandó lenne egy „*alkalmassági vizsga*” bevezetése. A pályaalkalmassági vizsgálatok szükségességét az élet lépten-nyomon igazolja, a piac pedig agresszívan követeli. A katolikus közoktatás talán rendelkezik már megfelelően népes szakmai tábormal ahhoz, hogy erre az igényes, „sorsdöntő” munkára csak a legalkalmasabb kollégák kapjanak megbízást. Ha ez megvalósul, az intézmények és a szakértők együttműködésében feltétlenül benne foglaltatik az ellenőrzés és mérés perspektivikus eredményessége.

A komplex intézményellenőrzés és -értékelés sok fáradsággal járó munka,

mely részben valóban plusz feladatokat ró az intézményekre és a munkatársakra. A kontroll és önkontroll rendszeresége és főként folyamatossága révén azonban a szervezettség, azaz a rend az eredményesség és a sikerélmények révén segít új lendület elérésében, olyan helyzeti energia megalkotásában, melyet örömmel alakíthatunk mozgási energiává.

JEGYZETEK:

¹ Ladenthin, Volker: *Was heißt: Schule als Erziehungsgemeinschaft für die Gestaltung von Schule?*, in: Ladenthin, Volker (szerk.): *Engagement. Zeitschrift für Erziehung und schule*, Aschendorff Verlag, Bonn 2003/2., p. 100.

² *A katolikus közoktatási intézmények minőségfejlesztési programja*, KPSZTI, 2001. március-április, p. 9. (<http://www.katolikus.hu/kpszti/Minoseg/Minoseg.htm>)

³ Uo.: p. 9.

⁴ Korzenszky Richárd: *Istennek, hazának, tudományunk. Konferencia az egyházi oktatás 10 évéről*, 2001. április 9., Oktatási Minisztérium, Budapest, 2001.

